

Dyslexieprotocol Capellen Campus

Dyslexie wordt gedefinieerd als 'een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijke, neurologische of algemene verstandelijke beperking' (brochure van de Stichting Dyslexie Nederland, herziene versie 2016).

Over het algemeen wordt op de basisschool de leerling met ernstige dyslexie gesignaleerd, gediagnosticeerd en behandeld. Er is echter een groep leerlingen bij wie géén sprake is van ernstige dyslexie, maar wél van ernstige, hardnekkige lees- en spellingsproblemen. Hoewel de leerling op de basisschool niet voldeed aan de criteria voor onderzoek, kan dat in het voortgezet onderwijs wel het geval zijn. In veel gevallen hebben leerlingen strategieën ontwikkeld om met hun leerstoornis om te gaan, maar schieten die tekort zodra de Moderne Vreemde Talen (MVT) (Engels, Frans en Duits) aan bod komen.

Dyslexie heeft niets te maken met intelligentie. Dyslexie is wel een leerstoornis waar leerlingen behoorlijk veel last van kunnen hebben, niet alleen wat betreft leren, maar ook wat betreft zelfvertrouwen en zelfbeeld.

De Capellen Campus wil een school zijn die kinderen in staat stelt hun talenten te ontwikkelen en dat type onderwijs te volgen dat aansluit bij hun intellectuele capaciteiten. Dit is ook het doel van ons dyslexiebeleid.

Hoe bereiken we bovenstaand doel?

I Achterhalen welke leerlingen dyslectisch zijn.

Al voordat de leerlingen in de brugklas starten, vormen de orthopedagoog en de dyslexiespecialist, op basis van de gegevens van de basisschool, een beeld van welke leerlingen dyslectisch zouden kunnen zijn. Deze leerlingen krijgen een (pre-) dyslexiescreening bestaande uit een dictee en een leestest. Op basis van de verkregen resultaten wordt bepaald welke leerlingen in aanmerking komen voor extra spellinglessen die gegeven worden door de dyslexiespecialist. Deze extra spellinglessen worden gevolgd door alle leerlingen die met het dictee onder de norm scoorden en zijn bedoeld als opfriscursus.

Na de spellinglessen wordt opnieuw een dictee afgenomen om te kijken of, en in hoeverre de spellinglessen geholpen hebben. Wanneer er voldoende vooruitgang is gemaakt, eindigt hier het traject. Indien er geen of te weinig verbetering heeft plaatsgevonden, worden er aanvullende tests afgenomen om te onderzoeken of er sprake is van hardnekkige problematiek. Al deze gegevens worden beoordeeld en besproken en er wordt gekeken welke leerlingen in aanmerking komen voor een dyslexieonderzoek.

De resultaten worden besproken met de ouders, zij geven vervolgens aan of ze instemmen met een dyslexieonderzoek en de bijbehorende kosten. De ouders worden gedurende het hele proces zoveel mogelijk op de hoogte gehouden.

De praktijk wijst uit dat er in dit stadium een aantal leerlingen is van wie we nog niet kunnen aangeven of ze voor een dyslexieonderzoek in aanmerking komen. De resultaten van deze leerlingen worden in de gaten gehouden en op een later moment kan er weer een selectie volgen.

Zelfs in dit laatste stadium van het screeningsproces blijven er twijfelgevallen, omdat de signalen (resultaten bij de talen, tempo bij proefwerken etc.) nog niet duidelijk genoeg kunnen zijn. Het komt ook voor dat leerlingen gedurende het traject niet opvallen, omdat ze bijvoorbeeld een lichte vorm van dyslexie hebben. Daarom blijven we ook in hogere leerjaren alert op dyslexie en bestaat de mogelijkheid leerlingen hierop alsnog te laten onderzoeken.

Aan het definitieve dyslexieonderzoek zijn kosten verbonden. De kosten van een dyslexieonderzoek worden voor een belangrijk deel betaald door de school. Van ouders wordt echter wel een bijdrage gevraagd van € 250.

Wanneer ouders er de voorkeur aan geven om een onderzoek te laten uitvoeren door een partij buiten school om, dan zijn de kosten van dat onderzoek geheel voor rekening van de ouders.

II De dyslexieverklaring

Als een leerling door de orthopedagoog is onderzocht op dyslexie en dyslectisch blijkt te zijn, krijgt hij/zij een dyslexieverklaring. Deze is onbeperkt geldig. Hierin worden maatregelen en faciliteiten aanbevolen die de -effecten van de – dyslexie hanteerbaar kunnen maken. Sommige maatregelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de school, andere onder verantwoordelijkheid van ouders en leerling. De faciliteiten worden alleen verleend als er een dyslexieverklaring door een deskundige afgegeven is. De faciliteiten gaan in op het moment dat de dyslexieverklaring bij de school binnen is.

III Begeleiding

Brugklasleerlingen die binnenkomen met een dyslexieverklaring en brugklasleerlingen die in aanmerking komen voor een dyslexieonderzoek, worden door de dyslexiespecialist begeleid. De begeleiding is toegespitst op leerstrategieën en studievaardigheden met het doel leerlingen gereedschap in handen te geven, zodat zij beter of anders met hun dyslexie om kunnen gaan. Ook wordt er aandacht besteed aan het vergroten van hun zelfvertrouwen. De begeleiding vraagt ook van de leerlingen een actieve rol. De frequentie van de begeleiding varieert per leerling en wordt zoveel mogelijk afgestemd op de problemen die de leerling ondervindt. Doorgaans wordt een aantal van zes bijeenkomsten aangehouden.

IV De dyslexiepas

Alle leerlingen die in het bezit zijn van een dyslexieverklaring krijgen een dyslexiepas. Hierop staat kort vermeld voor welke faciliteiten de leerling in aanmerking komt en welke verantwoordelijkheden hij/zij zelf heeft. Leerlingen die op de basisschool al toetsen hebben gemaakt met bijvoorbeeld Kurzweil 3000, hebben daar niet automatisch recht op als ze in de brugklas starten. (Zie de kopjes “algemeen gebruik Kurzweil 3000” en “toetsen” in punt **V Faciliteiten en maatregelen die de school biedt.**)

V Faciliteiten en maatregelen die de school biedt

Op het gebied van compensaties en dispensaties gelden voor alle dyslectische leerlingen de volgende maatregelen:

- ❖ Extra tijd bij toetsen (Onderbouw: 10 minuten per proefwerk van een lesuur, bovenbouw: 10 minuten per 60 minuten, tot een maximum van 30 minuten).
- ❖ Proefwerken en schriftelijke overhoringen worden standaard aangeleverd in het duidelijke lettertype Arial, grootte 12, hetzelfde lettertype en dezelfde lettergrootte als op het Centraal Eindexamen wordt gebruikt. De Commissie van Examens heeft vastgesteld dat daarmee voldoende aan de behoefte van de dyslectische leerlingen tegemoetgekomen wordt.
- ❖ Duidelijke en overzichtelijke lay-out van toetsen. Geen handgeschreven of gedicteerde toetsen of toetsen die van het bord overgeschreven moeten worden.
- ❖ Van het Nederlands in de Moderne Vreemde Talen en de zaakvakken, wordenspellingsfouten en fonetisch gespelde woorden niet fout gerekend.
- ❖ Beoordelen van toetsen bij Nederlands en de Moderne Vreemde Talen:
 - ✓ spelfouten worden minder zwaar beoordeeld dan bij niet dyslectische leerlingen;
 - ✓ herhalingen van spelfouten worden niet meegerekend;
 - ✓ fonetisch gespelde woorden worden minder zwaar beoordeeld dan bij niet dyslectische leerlingen;
 - ✓ de aftrek voor spellingfouten en fonetisch gespelde woorden is maximaal 2 punten van het toetscijfer;
 - ✓ fouten tegen grammaticale regels (b.v. werkwoordstijden, naamvallen etc.) worden wel beoordeeld.
- ❖ Gebruik van een laptop/computer met spellingcontrole bij proefwerken en overhoringen. De spellingcontrole bij het vak Nederlands mag voorlopig nog gebruikt worden bij het Centraal Examen.

Leerlingen zijn zelf verantwoordelijk voor een goed werkende laptop. Wanneer de laptop bestemd is voor het programma Kurzweil, dan is een Windows-laptop vereist. Eventueel kunnen deze aangeschaft worden via “The Rent Company” (<https://capellensg.nl/voor-ouders/>).

Voor beoordeling van toetsen: zie punt 5.

- ❖ Tijdens de les houdt de docent zoveel mogelijk rekening met het niet snel kunnen verwerken van auditief aangeboden informatie (instructies, uitleg, opdrachten). Hij/zij is erop bedacht mondelinge informatie te moeten herhalen.

- ❖ Gebruik van hulpmiddelen, zoals laptop, mobiele telefoon met daarop de Lex-app. etc., tijdens de les is toegestaan. De aanschaf van hulpmiddelen valt onder de verantwoordelijkheid van ouders.

- ❖ Gebruik van regelkaarten in de klassen:
 - 1, 2 en 3 (mavo);**
 - 1, 2, 3, 4 (havo);**
 - 1, 2, 3, 4, 5 (vwo)**

Dyslectische leerlingen kunnen regelkaarten gebruiken bij Nederlands en Moderne Vreemde Talen. Het is de bedoeling dat de kaart **een beperkt aantal regels** bevat, die de dyslectische leerling een steuntje in de rug geven bij bijvoorbeeld het toepassen van grammatica of schrijfwijze, dit ter ondersteuning van het leerproces.

De regelkaart mag geen verkapte spiekbrief zijn. Deze regelkaart dient voor het so/proefwerk ter goedkeuring aan de vakdocent te worden getoond. Op het Centraal Schriftelijk Eindexamen is het gebruik van regelkaarten niet toegestaan.

Om dyslectische leerlingen al te laten wennen aan de situatie bij het eindexamen, beperken wij het gebruik van regelkaarten al in klas 3 (mavo), klas 4 (havo) en klas 5 (vwo). Dit houdt in dat in het voorexamenjaar, tot de voorjaarsvakantie, regelkaarten met daarop slechts één regel zijn toegestaan. Na de voorjaarsvakantie zijn regelkaarten niet meer toegestaan.

Het maken van regelkaarten is een zeer goed hulpmiddel voor de leerling om inzicht te krijgen in welke regels extra goed geleerd moeten worden.

❖ Faciliteiten voor eindexamenkandidaten

- ✓ ten hoogste 30 min. verlenging van de duur van de toets
- ✓ aangepaste luistertoetsen (verlenging van de pauzes tussen de vragen door)
- ✓ gebruik van gesproken examenteksten (bijvoorbeeld op cd-roms via de computer of Kurzweil 3000)

❖ Gesproken toetsen (Kurzweil 3000-computerprogramma van tekst naarspraak)

Algemeen gebruik Kurzweil

- ✓ Het is leerlingen toegestaan om in de lessen op hun eigen laptop (een Windows-laptop) gebruik te maken van deze software. Leerlingen maken zichzelf wegwijs in het gebruik van het programma. Het gebruik maken van Kurzweil 3000 in de les geeft niet automatisch het recht om Kurzweil 3000 ook bij het maken van toetsen te gebruiken, dit gebeurt pas na overleg met de dyslexiespecialist.
- ✓ Het programma Kurzweil 3000 kan de dyslectische leerling gratis gebruiken gedurende de tijd dat de leerling op de Capellen Campus zit. De downloadgegevens, handleidingen, inlognaam en het wachtwoord kunnen worden verstrekt door de dyslexiespecialist.
- ✓ Bij Kurzweilgebruik zal de school een contract met de leerling afsluiten. Bij eventuele fraude stopt het werken met Kurzweil 3000.

Toetsen

- ✓ Bij ernstige belemmeringen als gevolg van dyslexie kunnen mentoren samen met ouders bespreken of inzet van Kurzweil 3000 zinvol kan zijn. Door middel van een signaalbrief naar de zorgcoördinator doet de mentor vervolgens een schriftelijk verzoek om Kurzweil 3000 in te mogen zetten. De dyslexiespecialist onderzoekt vervolgens samen met de leerling of het gebruik van Kurzweil 3000 ondersteunend is. Bij de beslissing om al dan niet Kurzweil 3000 toe te kennen worden ook werkhouding, leerstrategieën en eigen motivatie van de leerling meegewogen.
- ✓ Bij toestemming krijgt de leerling een korte instructie van de dyslexiespecialist voor het werken met Kurzweil 3000. Het zal de leerling een tijdsinvestering kosten om het programma echt goed te leren kennen.
- ✓ Als er toestemming gegeven wordt voor gesproken toetsen, is het de verantwoordelijkheid van de leerling om zelf een goed werkende, opgeladen Windows-laptop die voorzien is van Kurzweil 3000, mee te nemen naar de toets. De andere benodigdheden (bijv. een koptelefoon) moet de leerling ook zelf meenemen.
- ✓ De lesgevende docent wordt op de hoogte gesteld. Hij/zij moet de toets of het so op een USB-stick aanleveren (op te halen bij het leerlingloket). Het bestand dient door de docent te worden aangeleverd als PDF. In die uitzonderlijke gevallen waarbij de toets niet digitaal kan worden aangeleverd, kan de leerling voor de betreffende toets geen gebruik maken van de

gesproken versie (de docent wordt echter gevraagd om een toets waarvan geen digitale versie bestaat, deze zo nodig te scannen).

Bij de toets krijgt de leerling zowel de USB-stick met de toets als een geprint exemplaar van de toets. Een medewerker van het leerlingloket print de antwoorden en legt ze in het postvak van de betreffende docent.

- ✓ Indien een leerling recht heeft op Kurzweilgebruik, maar de docent heeft de toets niet klaarstaan, dan hoeft de leerling de toets op dat moment niet te maken. Voorwaarde hiervoor is wel dat de leerling met een laptop aanwezig is in het lokaal. De leerling mag de toets op een ander moment maken.

❖ Dispensaties

Ontheffingen en een verlicht programma voor Frans óf Duits worden toegekend door de directie, met inachtneming van de regels van het ministerie. Deze houden o.a. in dat er in de onderbouw van de havo en het vwo géén ontheffingen voor de talen gegeven mogen worden.

Wat is er wél mogelijk?

- ✓ Ontheffing van voorleesbeurten als het hardop lezen een groot probleem vormt.
- ✓ Mavo: verlicht programma voor Duits. Verlicht programma Duits is onder bepaalde voorwaarden* mogelijk vanaf klas 3, het vak mag dan in de vierde klas niet meer gekozen worden.
- ✓ Onderbouw havo: verlicht programma voor Frans onder bepaalde voorwaarden* vanaf de 2e klas. Er kan in de bovenbouw niet voor dat vak gekozen worden. Verlicht programma Duits is onder bepaalde voorwaarden* mogelijk vanaf klas 3, het vak mag dan in de vierde klas niet meer gekozen worden.
- ✓ Voor een verlicht programma Frans en Duits veroorzaakt dit beperkingen in de mogelijkheden die er zijn binnen de profielkeuze, maar alle profielen kunnen gekozen worden. Bij een overstap naar het atheneum is naast Engels, óf Frans óf Duits verplicht. Het verlicht programma voor Frans én Duits veroorzaakt beperkingen in de mogelijkheden die er zijn binnen de profielen Cultuur&Maatschappij en Economie&Maatschappij. Bovendien kan een verlicht programma voor Duits de profielen Natuur&Gezondheid en Natuur&Techniek in het vwo uitsluiten. Dit is per leerjaar afhankelijk van de hoeveelheid Natuur leerlingen die Frans kiezen. Omdat dat vooraf niet met zekerheid aangegeven kan worden, is een verlicht programma voor Duits voor de natuurstromen dus af te raden.

- ✓ Onderbouw atheneum: verlicht programma voor Frans, onder bepaalde voorwaarden* vanaf de 2e klas. Het betreffende vak mag dan niet meer in de bovenbouw gekozen worden en dat beperkt de profielkeuze mogelijkheden. Verlicht programma Duits is onder bepaalde voorwaarden* mogelijk vanaf klas3, het vak mag dan in de vierde klas niet meer gekozen worden.
- ✓ Een verlicht programma voor Frans sluit geen profielen uit, maar beperkt welke keuzemogelijkheden binnen de Maatschappijprofielen. Het verlicht programma voor Duits beperkt de keuzemogelijkheden binnen de twee Maatschappijprofielen en kan de twee Natuurprofielen uitsluiten. Dit is per leerjaar afhankelijk van de hoeveelheid leerlingen met een Natuurprofiel die Frans kiezen. Omdat dat vooraf niet met zekerheid aangegeven kan worden, is een verlicht programma voor Duits voor de Natuurstromen dus af te raden.
- ✓ Bovenbouw atheneum: ontheffing voor de tweede Moderne Vreemde Taal (Duits/Frans) in het algemene deel:

Alleen leerlingen die een verklaring van een erkend deskundige hebben kunnen in aanmerking komen voor ontheffing.

Hieronder vallen (officiële regelgeving bovenbouw):

- De leerlingen met een **stoornis** die specifiek betrekking heeft op **een taal** of een zintuigelijke stoornis die effect heeft op een taal.
- De leerlingen in de natuurprofielen bij wie men mag verwachten dat het volgen van het onderwijs in die taal een succesvolle afronding van de opleiding in de weg staan.
- Leerlingen met een andere moedertaal dan de Nederlandse of Friese taal.

* De voorwaarden/criteria voor een verlicht programma zijn een combinatie van onderstaande criteria:

- De leerling dient in het bezit te zijn van een dyslexieverklaring
- Voor de betreffende taal zijn de cijfers komensinds de brugklas al onvoldoende - kan in aanmerking
- Cijfers voor de betreffende taal liggen komen rond de 4 - kan in aanmerking
- Cijfers voor de betreffende taal liggen in rond de 5 of hoger - komt in principe niet in aanmerking

Bovendien wordt gekeken hoe de huiswerkaanpak is, hoeveel tijd een leerling besteedt aan het betreffende vak, hoe hij/zij het leren voor schriftelijke overhoringen en proefwerken plant en of de leerling gebruik maakt van de strategieën die hem/haar zijn aangeboden.

Waaruit bestaat een Verlicht programma Frans of Duits?

- Spelfouten worden helemaal niet meegeteld;
- Fonetisch gespelde woorden worden helemaal niet fout gerekend;
- Leerlingen volgen wel de lessen, maar besteden een beperkte hoeveelheid tijd aan het leren van het huiswerk en het proefwerk. Uiterlijk een half uur aan het huiswerk, een halfuur aan een schriftelijke overhoring en een uur aan een proefwerk;
- Eventueel hoeven bepaalde oefeningen van het proefwerk niet gemaakt te worden, de docent geeft aan welke dat zijn.

Procedure ontheffing (alleen mogelijk in bovenbouw vwo):

De leerling en de ouders dienen een schriftelijk verzoek tot ontheffing in bij de betreffende leerlingcoördinator. De leerlingcoördinator stelt de decan op de hoogte. Daarna schakelt de school de orthopedagoog in om het haalbaarheidsonderzoek te doen (de schoolloopbaan van de leerling in de onderbouw – wat betreft taal – zal daarbij betrokken worden). Op grond daarvan brengt de orthopedagoog een advies aan de leerlingcoördinator uit over de haalbaarheid van de 2e MVT in de bovenbouw vwo. Uiteindelijk maakt de leerlingcoördinator een beslissing op grond van de adviezen en communiceert dit met de aanvragers.

N.B. Bij de beoordeling van de haalbaarheid zal ook het verloop van het MVT-onderwijs in de onderbouw betrokken worden (cijfers, hulp, inzet).

Mocht de leerling een ontheffing van de 2e MVT in het algemene deel op het vwo krijgen, dan moet de leerling daarvoor in de plaats een volledig ander vak kiezen. Dit vak moet organisatorisch binnen de school en het profiel mogelijk zijn.

Bovenstaande maatregelen gelden voor alle dyslectische leerlingen. In individuele gevallen kunnen er aanvullende maatregelen worden genomen. Een verzoek daartoe kan ook gedaan worden bij de leerlingcoördinator.

VI Doorstroming/bevordering

Tijdens de doorstroomvergaderingen aan het eind van het jaar, waarin bepaald wordt naar welke klas een leerling bevorderd wordt, kan dyslexie vallen onder de categorie “bijzondere omstandigheden”. Dat wil zeggen dat er bij dyslectische leerlingen een zorgvuldige afweging gemaakt wordt tussen behaalde resultaten en overgangsnormen.

Algemene informatie over dyslexie

Aanvullende informatie met betrekking tot dyslexie kunt u o.a. vinden op:

www.dyslexieweb.nl

www.tbraams.nl

www.balansdigitaal.nl Balans is een oudervereniging voor kinderen met dyslexie.

U kunt ook informatie lezen in:

- Handboek Dyslexie, theorie en praktijk. Geschreven door Tom Braams.

Tom Braams is ook de schrijver van het boek 'Kinderen met dyslexie, een gids voor ouders'. Hij is een autoriteit op het gebied van dyslexie.